

Asia: VN/14511/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle työttömyysturvan yhdistelmävakuutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhdistelmävakuutuksen toteuttamistapa

Vastaako mielestänne hallituksen esityksessä ehdotettu työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksen toteuttamistapa työelämän ja monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden tarpeisiin?

Osittain

Mahdollisuus perusteluihin:

Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme kannattaa lähtökohtaisesti yhdistelmävakuutusta, joka mahdollistaa monimuotoisesti työskenteleville sekä palkka- apuraha- että yrittäjätulojen vakuuttamisen työttömyyden varalle ja voi näin parantaa työttömyysturvan tasoa.

Yhdistelmävakuutus voi tuoda oikeuden ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan osalle niistä henkilöistä, jotka eivät tällä hetkellä täytä palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehtoon liittyviä tulorajoja erikseen. Huomionarvioista kuitenkin on, että kulttuurialoilla työskentelevillä palkka ja yritystulo yhdessä jäävät usein alhaisiksi, jolloin myös työttömyyspäivärahan taso jää matalaksi.

Valitettavasti esitys perustuu oletukseen, että palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen on yksilön oma valinta. Kulttuuri- ja taidealoilla työntekeä ilman työsuhdetta on harvoin yksilön oma valinta, käytännössä palkkatyötä ei useinkaan ole tarjolla. Esityksessä ei oteta riittävästi huomioon työmarkkinoiden rakenteellista epätasapainoa, jossa palkkatyötä järjestetään yhä useammin kevytyrittäjyyden tai muun yrittäjämäisen muodon kautta. Työsuhteiden ja rakenteiden luoma suoja kuuluu myös kulttuurialan ammattilaisille.

Työttömyysturva ei voi kannustaa käyttämään sellaisia järjestelyjä, joissa tosiasialliset työnantajavelvoitteet siirretään yksilön kannettavaksi ja on huolehdittava, ettei uudistus lisää kannustimia työllistää alan ammattilaisia ilman työsuhdetta. Kulttuurialalla on käytännössä lähes aina mahdotonta hinnoitella sosiaalivakuutusmaksut omaan työhön sisään. Jatkossa onkin syytä miettiä, miten työn tilaaja osallistuu vakuutusmaksuihin, kun työ teetetään työsuhteen ulkopuolella.

Yhdistelmävakuutuksen kohderyhmä ja arvio yhdistelmävakuutuksen

henkilöpiiristä Yhdistelmävakuutuksen tavoitteena on mahdollistaa monimuotoisesti työllistyville usean työllistymisen tavan yhtäaikainen vakuuttaminen työttömyysvakuutusjärjestelmässä.

Yhdistelmävakuutuksessa voisi vakuuttaa palkkatyötä, yritystoimintaa sen muodosta riippumatta, perhehoitajana toimimista ja työskentelyapurahalla työllistymistä.

Yrittäjänä itsensä voisi vakuuttaa maatalousyrittäjät, itsensä työllistäjät ja yksinyrittäjät sekä työnantajayrittäjät. Sillä, missä oikeudellisessa muodossa yritystoimintaa harjoitetaan, ei olisi merkitystä. Yhdistelmävakuutus kattaisikin esimerkiksi osakeyhtiömuodossa, avoimessa yhtiössä, kommandiittiyhtiössä ja toiminimellä toimimisen. Tämä vastaisi nykyistä yrittäjän työttömyysvakuutusta.

Edellytys olisi, että työllistyminen on monimuotoista. Monimuotoisuus, eli esimerkiksi palkkatyön ja yksinyrittäjyyden yhdistäminen, voisi olla rinnakkaista. Tämä tarkoittaa, että kumpaakin tulonlähde syntyy samoina kalenterikuukausina. Monimuotoisuus voisi muodostua myös kausista. Tämä tarkoittaa, että joinakin kuukausina voisi muodostua vain toisen tulonlähteen mukaista vakuutetun tulon saantia.

Yhdistelmävakuutuksen hankkiminen tulisi arvion mukaan mahdolliseksi noin 110 000 monimuotoisesti työllistyvälle henkilölle. Tästä joukosta enintään noin 14 000 henkilölle syntyisi yhdistelmävakuutuksen myötä mahdollisuus täyttää työssäoloehto ja siirtyä perusturvalta ansioturvan piiriin. Lopuille noin 96 000 henkilölle, jotka jo nyt kerryttävät tai voisivat kerryttää työttömyyskassan jäsenenä palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehto, yhdistelmävakuutus tarjoaisi mahdollisuuden vakuuttaa nykyistä suuremman osuuden tuloista, ja osan kohdalla muutos voisi kannustaa työttömyyskassassa vakuuttautumiseen.

Yhdistelmävakuutuksen ottaminen olisi monimuotoisesti työllistyville vapaaehtoista. Tästä seuraa, että yhdistelmävakuutus vaikuttaisi tosiasiaassa yllä kuvattua pienempään joukkoon ihmisiä.

Arviota yhdistelmävakuutuksen henkilöpiiristä on avattu hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.2.1 sekä luonnoksen liitteessä.

Kommenttinne koskien yhdistelmävakuutuksen henkilöpiiriä:

Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liiton näkökulmasta yhdistelmävakuutuksen kannalta keskeinen ryhmä ovat apurahansaajat. Monet apurahalla työskentelevät kokevat nykyjärjestelmän ongelmalliseksi erityisesti siksi, ettei apurahatyö kartuta työttömyysturvan työssäoloehto. Apurahatyön huomioiminen ja sen tuominen sosiaalivakuuttamisen piiriin onkin esityksen paras puoli.

Lakiesityksen taustalla on hallitusohjelman tavoite uudistaa sosiaaliturvaa siten, että järjestelmä on yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi, ja ratkaisee kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyviä ongelmia osana sosiaaliturvauudistusta. Hallituksen esityksen mukaan uudistuksella parannetaan toimeentulon turvaa erityisesti luovilla aloilla. Tätä tavoitetta hallituksen esitys yhdistelmävakuutuksesta ei saavuta, eikä esitys ratkaise kulttuurialojen työttömyysturvaan liittyviä ongelmia.

On tärkeää tunnistaa luovien alojen erityispiirteet. Monimuotoisesti työllistyville kulttuuri- ja taidealan ammattilaisille tulisi luoda mahdollisuus vakuuttaa itsensä siten, että tulot voidaan huomioida nykyistä paremmin kokonaisuutena. Yhdistelmävakuutus ei saa jäädä vakuuttamismuodoksi, joka tuo vain marginaaliselle ryhmälle mahdollisuuden ansioidensa kattavampaan vakuuttamiseen. Yhdistelmävakuutusta tulee kehittää heidän näkökulmastaan, jotka jäävät nykyisin ansioturvan ulkopuolelle, koska heidän tulonsa ovat pienet, epäsäännölliset ja jakautuvat useisiin työnteon muotoihin siten, etteivät he käytännössä voi vakuuttaa itseään tarkoituksenmukaisesti palkansaaja- tai yrittäjäkassassa. Nykyisessä esityksessä painopiste on niiden henkilöiden turvan parantamisessa, jotka ovat jo vakuutettuja.

Työ voitaisiin vakuuttaa yhdistelmävakuutuksella, kun työ on moninaista. Tällä hetkellä työskentelyapurahakaudet ovat esittävät taiteen ammattilaisille aikaa, joka vapauttaa keskittymään taiteen tekemiseen. Samalla apurahakausi pidentää työssäoloehdon tarkastelujaksoa. Jatkossa, kun yhdistelmävakuutus edellyttäisi työn moninaisuutta, pelkkä apurahatyö ei mahdollistaisi yhdistelmävakuuttamista. Tällöin apurahan saajan vastuulle jää hankkia itselleen jostain palkkatuloa, jotta hän on oikeutettu yhdistelmävakuutukseen. Pelkona on, että tällaista palkkasuhteista työtä ei löydy ja pelkkä apurahatyön vakuuttaminen ei riitä kerryttämään työttömyysturvaa, sillä taiteen apurahojen taso on varsin matala.

Tällä hetkellä apurahakausi pidentää työssäoloehdon tarkastelujaksoa, jolloin työssäoloehto ja ansiosidonnainen päiväraha voidaan edelleen perustaa apurahajaksoa edeltävään, työsuhteessa kertyneeseen työhistoriaan. Työskentelyapurahojen muuttuminen vakuutettavaksi tuloksi johtaa esityksen mukaan siihen, ettei apurahakausi enää pidentäisi työssäoloehdon tarkastelujaksoa ja apurahat huomioitaisiin ansiopäivärahassa soviteltavana tulona. Muutokset koskisivat myös niitä apurahansaajia, jotka eivät ottaisi yhdistelmävakuutusta.

Työttömyysturvaan liittyvät muutokset heikentäisivät niiden apurahansaajien työttömyysturvaa, jotka eivät ottaisi yrittäjien työttömyysturvavakuutusta tai yhdistelmävakuutusta. Muutoksen arvioidaan esityksessä vaikuttavan todennäköisesti hyvin harvaan apurahan saajaan. Teme toteaa, että tämä arvio jää erittäin epämääräiselle tasolle. Tarkastelujaksoon liittyvän muutoksen vaikutus kaipaisi myös tarkempaa arvioita.

Yhdistelmävakuutuksen vapaaehtoisuus vakuutetulle Suomessa ansioperusteisen työttömyysvakuutuksen edellytyksenä on, että henkilö kuuluu työttömyyskassaan. Kuten palkansaajalla ja yrittäjällä, myös monimuotoisesti työllistyvällä työttömyyskassajäsenyys yhdistelmävakuutettuna olisi vapaaehtoista, ja yhdistelmävakuutetuksi pitäisi itse hakea joko työttömyyskassaan liittyessä taikka jäsenyyden aikana. Vapaaehtoisuus koskisi myös sitä, vakuuttaako henkilö kaikki monimuotoisen työllistymisensä tulot vai vain osan niistä. Työttömyyskassan jäseneksi voisi jatkossakin liittyä ja jäsenenä ollessa vakuuttaa itsensä esimerkiksi vain palkansaajana, vaikka henkilöllä olisi myös muuta, yhdistelmävakuutuksessa huomioitavaa tuloa kuten esimerkiksi yritystoiminnasta muodostuvaa vakuutustuloa.

Yhdistelmävakuutuksen vapaaehtoisuutta on kuvattu muun muassa hallituksen esitysluonnoksen luvuissa 4.1.2 ja 4.1.4.

Kommenttinne koskien yhdistelmävakuutuksen vapaaehtoisuutta:

Yhdistelmävakuutuksen vapaaehtoisuuden tosiasiallinen toimivuus edellyttää, että vakuutuksen ehdot, vaikutukset ja soveltamisala ovat vakuutetuille riittävän selkeitä ja ennakoitavia. Muuten tilanne voi johtaa informaatioloukkuihin, alivakuuttamiseen tai virheellisiin käsityksiin omasta vakuuttamistarpeesta. Kulttuuri- ja taideammateissa syntyy usein tilanteita, joissa on epäselvää, tehdäänkö työ työ- vai toimeksiantosuhteisena. Tällöin on vaikea ymmärtää yhdistelmävakuutuksen merkitystä oman työttömyysturvan kannalta.

Yhdistelmävakuutuksen työssäoloehtoesityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutetun, monimuotoisesti työllistyvän työttömyyskassan jäsenen ansiopäiväraha voisi jatkossa perustua palkkatyöstä saatavan tulon ja yrittäjän vakuutustulon yhdistelmään (yhdistelmävakuutetun työssäoloehto). Lisäksi yhdistelmävakuutetun työssäoloehdossa voitaisiin huomioida perhehoitajan samaa hoitopalkkio ja työskentelyapuraha.

Yhdistelmävakuutuksen työssäoloehto kerryttäisi jokainen sellainen kalenterikuukausi, jonka aikana yhteenlaskettu, huomioitava tulo olisi 930 euroa tai enemmän (vuoden 2025 tasossa). Tulorajaa tarkistettaisiin kuten palkansaajan työssäoloehdon tulorajaa tarkistetaan. Työssäoloehto täyttyisi, kun 28 kuukauden tarkastelujaksolla on koossa yhteensä 12 työssäoloehto kerryttävää kuukautta. Tarkastelujaksoa voitaisiin pidentää esimerkiksi päätoimisen opiskelun, työkyvyttömyyden ja perhevapaan perusteella, kuitenkin enintään seitsemällä vuodella. Yhdistelmävakuutetun ansiopäiväraha perustuisi työssäoloehdossa huomioituihin vakuutettuihin tuloihin.

Yhdistelmävakuutuksen työssäoloehtoä käsitellään muun muassa hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.1.2.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdosta:

-

Vaikutukset omaishoitajiin esityksen valmistelun aikana arvioitiin mahdollisuutta vakuuttaa omaishoitajan palkkio työttömyyden varalle vastaavasti kuin perhehoitajan hoitopalkkio. Vakuuttamismahdollisuuden arvioitiin pääasiassa heikentävän omaishoitajien tilannetta. Tämän vuoksi esityksessä ei ehdoteta, että omaishoitajana toimimisen voisi vakuuttaa työttömyyden varalle. Tämä tarkoittaa sitä, että omaishoitajien osalta tilanne säilyisi samana kuin nykyään.

Jos omaishoitajan palkkio huomioitaisiin yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdossa, omaishoito ei enää olisi hyväksyttävä syy työssäoloehdon tarkastelujakson pidentämiselle kuten nykyisin. Lisäksi, jos omaishoitajan hoitopalkkio huomioitaisiin työssäoloehdon kertymisessä ja ansiopäivärahan perusteeksi huomioitavassa tulossa, ne huomioitaisiin myös työttömyysetuuden sovittelussa. Esimerkiksi omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä pienentäisi maksettavan päivärahan määrää noin 12,31 euroa päivässä, eli noin 265 euroa kuukaudessa. Tätä korkeampi palkkio pienentäisi päivärahan tasoa vielä enemmän.

Omaishoitajien osalta nykytilaa kuvataan hallituksen esitysluonnoksen luvussa 2.8.2.2 ja muutoin vaihtoehtojen toteuttamistapojen osalta luvun 5.1.2 alaluvuissa.

Kommenttinne siitä, että omaishoidon hoitopalkkiota ei voisi vakuuttaa yhdistelmävakuutuksessa:

-

Ansiopäivärahan rahoitus Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan rahoituksessa etuuden ansio-osaan kohdistuisi palkansaajien ja työnantajien vakuutusmaksun tuottoa siltä osin kuin ansio-osa perustuu palkkatuloon. Yrittäjän vakuutustuloon, työskentelyapurahaan tai perhehoitajan hoitopalkkioon perustuva yhdistelmävakuutetun ansio-osa rahoitettaisiin kokonaisuudessaan työttömyyskassan jäsenmaksulla. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan perusosa rahoitettaisiin palkansaajan ja yrittäjän ansiopäivärahaa vastaavalla tavalla valtion ja päivärahan saajan kotikunnan rahoitusosuudella.

Pelkkään perhehoitajan hoitopalkkioon ja työskentelyapurahaan perustuvan ansiopäivärahan ansio-osa rahoitettaisiin työttömyyskassan jäsenmaksulla.

Palkansaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan rahoitukseen ei esitetä muutoksia.

Rahoitukseen liittyviä ehdotuksia kuvataan hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.1.5.

Kommenttinne ehdotukseen ansiopäivärahan rahoituksesta:

-

Muut ansiopäivärahan rahoitusta koskevat ehdotukset Työttömyyskassalla, joka järjestäisi sekä palkansaajan että yrittäjän ansioturvaa, tai joka järjestäisi jäsenilleen yhdistelmävakuutusta, tulisi olla palkkatuloon ja yrittäjätuloon (mukaan lukien perhehoitajan hoitopalkkio ja työskentelyapuraha) perustuvien etuuksien rahoitusta varten erilliset jäsenmaksut ja erilliset tasoitusrahastot.

Työttömyyskassan tulisi erottaa palkkatuloon ja yritystuloon (mukaan lukien perhehoitajan hoitopalkkio ja työskentelyapuraha) perustuvien ansio-osan tai sen osien rahoituslähteet toisistaan jäsenmaksussa, tilinpäätöksessä ja tasoitusrahaston tasolla noudattaen, mitä laissa säädetään palkansaajan ansiopäivärahan tai yrittäjän ansiopäivärahan järjestämisestä. Tämä koskisi myös sijoitustoimintaa.

Rahoitukseen liittyviä ehdotuksia kuvataan hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.1.5.

Kommenttinne ehdotukseen rahoituksen erillisyydestä:

-

Yhdistelmävakuutuksen vakuutuskannan luovuttaminen tai sulkeminen Työttömyyskassa, joka on päättänyt järjestää jäsenilleen yhdistelmävakuutuksen tai työttömyyskassa, joka on päättänyt järjestää sekä palkansaajan että yrittäjän työttömyysvakuutusta varalle, voisi myös luopua jonkin vakuutuslajin järjestämisestä. Tämä edellyttäisi kassan kokouksen päätöstä kassan sääntöjen muuttamisesta.

Järjestämisestä luopumisessa olisi kaksi pääasiallista toimintatapaa.

Työttömyyskassa voisi ensinnäkin kassan kokouksen päätöksellä sulkea vakuutuskannan. Tämä tarkoittaisi, että esimerkiksi palkansaajia ja yhdistelmävakuutettuja vakuuttava työttömyyskassa voisi sulkea yhdistelmävakuutuksen niin, että se ei enää vakuuttaisi uusia monimuotoisesti työllistyviä jäseniä yhdistelmävakuutettuina. Jo yhdistelmävakuutettujen jäsenten jäsenyys ja siihen perustuvat oikeudet ja velvollisuudet jatkuisivat. Yhdistelmävakuutukseen perustuvaa ansiopäivärahaa maksettaisiin siihen saakka, mihin jäsenmaksutuotto ja tasoitusrahaston varat riittävät.

Toiseksi työttömyyskassa voisi luovuttaa vakuutuskannan toiselle työttömyyskassalle. Kyse olisi työttömyyskassan toiminnan osan luovuttamisesta, ja menettely poikkeaisi nykytilasta, jossa työttömyyskassa voi kokonaisuudessaan sulautua toiseen työttömyyskassaan. Yhdistelmävakuutuksen vakuutuskannan luovuttaminen edellyttäisi luovuttavan työttömyyskassan ja vastaanottavan työttömyyskassan kassan kokouksen myönteistä päätöstä ja Finanssivalvonnan hyväksyntää.

Yhdistelmävakuutuksen vakuutuskannan luovuttamista ja sulkemista kuvataan muun muassa hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.1.4.

Kommenttinne ehdotukseen vakuutuskannan luovuttamisesta ja sulkemisesta:

-

Työttömyyskassajaon purkaminenNykytilassa työttömyyskassa voi vakuuttaa joko vain palkansaajia tai vain yrittäjiä. Esityksessä ehdotetaan, että tästä jaosta luovuttaisiin. Jatkossa työttömyyskassa voisi vakuuttaa joko vain palkansaajia tai vain yrittäjiä taikka sekä palkansaajia että yrittäjiä. Lisäksi työttömyyskassa voisi vakuuttaa monimuotoisesti työllistyviä eli yhdistelmävakuutettuja, jos se päättää mahdollistaa tämän säännöissään.

Siitä, keitä työttömyyskassa vakuuttaa, päätettäisiin kassan säännöissä, joiden muuttamisesta tai muuttamatta jättämisestä päätetään työttömyyskassan kassan kokouksessa. Muutoksella ei olisi vaikutusta siihen, ketä pidetään palkansaajana tai yrittäjänä, eikä palkansaajan ja yrittäjän työssäolohtoa tai ansiopäivärahan rahoitusta esitetä muutettavaksi.

Jaon purkamista vain palkansaajia tai vain yrittäjiä vakuuttaviin kassoihin käsitellään muun muassa hallituksen esitysluonnoksen luvun 4.1 alaluvuissa sekä vaihtoehtoisissa toteuttamistavoissa luvussa 5.1.5.3.

Kommenttinne työttömyyskassajaon purkamisesta:

-

Taloudelliset vaikutuksetValtiovarainministeriön tekemän mallinnuksen mukaan yhdistelmävakuutuksen piiriin hakeutuisi vakuutuksen käynnistämävaiheessa noin 30 000 henkilöä, mikä nostaa maksettujen työttömyysetuuksien määrää staattisesti vuositasolla noin 5,5 milj. eurolla. Muutoksesta noin 1,9 milj. kohdistuu Työllisyysrahaston rahoitettavaksi, noin 0,8 milj. valtion ja kuntien, mutta pääasiassa valtion rahoitettavaksi. Loppuosa jää rahoitettavaksi yhdistelmävakuutusta tarjoavien työttömyyskassojen jäsenmaksuilla. Valtion ja kuntien sekä Työllisyysrahaston rahoitusosuudet ovat arvion mukaan hieman tätä korkeampia, mikäli myös yhdistelmävakuutuksen mahdolliset dynaamiset vaikutukset työttömyysjaksojen kestoihin huomioidaan.

Esityksen taloudellisia vaikutuksia käsitellään hallituksen esitysluonnoksen luvun 4.2.1 alaluvuissa.

Kommenttinne esityksen taloudellisista vaikutuksista:

-

Vaikutukset kuntiinYhdistelmävakuutuksesta seuraava ansiopäivärahan korotus yhdistelmävakuutuksen ottaneilla henkilöillä rahoitetaan lähes täysin Työllisyysrahaston ja valtion rahoitusosuuksista sekä vakuutettujen jäsenmaksuin. Kuntien osuuden tästä staattisesta vaikutuksesta sekä myös mahdollisesta dynaamisesta vaikutuksesta, jossa huomioidaan yhdistelmävakuutuksen mahdollinen työttömyysjaksojen kestoa pidentävä vaikutus, arvioidaan jäävän vähäiseksi.

Vaikutuksia kuntiin käsitellään muun muassa hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.2.1.3.
Kommenttinne esityksen vaikutuksista kuntiin:

-

Kotitalousvaikutukset, muut ihmisvaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutuksetEsitysluonnoksessa vaikutuksia kotitalouksien asemaan on arvioitu niin, että yhdistelmävakuutettu ei jäisi kokonaan työttömäksi vaan toinen työllistymisen laji (palkkatyö tai yritystoiminta) jatkuisi työttömyysaikana. Arvion mukaan työttömyysaikainen etuus muuttuisi yleistuesta ansiopäivärahaksi noin 1200 hlöllä. Tähän ryhmään kuuluvilla soviteltu työttömyysetuus nousisi keskimäärin 350 euroa kuukaudessa. Palkansaajan ansiopäivärahan on arvioitu muuttuvan yhdistelmävakuutuksen ansiopäivärahaksi noin 1400 hlöllä. Tähän ryhmään kuuluvilla hyöty olisi keskimäärin 344 euroa kuukaudessa. Yrittäjän ansiopäiväraha puolestaan muuttuisi yhdistelmävakuutuksen ansiopäivärahaksi noin 350 henkilöllä, ja hyöty olisi keskimäärin 215 euroa/kk, kun soviteltu yrittäjän ansiopäiväraha muuttuisi sovitelluksi yhdistelmävakuutetun ansiopäivärahaksi,

Esitysluonnokseen sisältyy arviointi muista ihmisvaikutuksista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Arvion mukaan yhdistelmävakuutuksen arvioidusta kustannusneutraalista noin 30 000 henkilön vakuutuspiiristä noin 52 % on miehiä ja 48 % naisia, eli kohdistumiseltaan ehdotus on melko neutraali sukupuolten välillä. Tästä vakuutuspiiristä noin 10 000 henkilöllä on huollettavia alaikäisiä lapsia, jolloin aiempaa parempi työttömyysetuus voi vähentää pienituloisuutta lapsiperheissä. Ikäjakaumassa korostuvat kuitenkin vanhemmat ikäluokat.

Kotitalousvaikutuksia käsitellään hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.2.1.1 ja muita ihmisvaikutuksia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia luvun 4.2.2 alaluvuissa.

Kommenttinne esityksen muista ihmisvaikutuksista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista:

-

Vaikutukset Ahvenanmaan maakuntaanAhvenanmaan itsehallinnosta säädetään perustuslaissa ja Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991). Itsehallintoa koskevan lainsäädännön tehtävänä on turvata ja taata maakunnan väestölle sen ruotsin kielen ja kulttuurin sekä paikallisten tapojen säilyttäminen ja sallia väestön niin itsenäisesti kuin mahdollista järjestää olonsa maakunnan valtio-oikeudellisen aseman rajoissa.

Itsehallintolain perusteella maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat työllisyyden edistämistä maakunnan alueella, ja Ahvenanmaalla asuvan työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saavan työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa mahdollisuuksiaan päästä tai palata työmarkkinoille turvataan maakuntalaissa Landskapslagen (2003:71) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvaan työllisyyden edistämistä

koskevaan lainsäädäntöön. Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu työttömyyden perusteella maksettavaa perusturvaetuutta koskeva lainsäädäntö. Maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluukin, miten esityksessä ehdotetut muutokset huomioidaan työttömyyden perusteella maksettavaa maakunnan lainsäädännön mukaista perusturvaa koskevassa lainsäädännössä.

**Vaikutuksia Ahvenanmaan maakuntaan käsitellään hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.2.3.
Kommenttinne vaikutuksista Ahvenanmaan maakuntaan:**

-

Vaikutukset toimeenpanijoihin ja muihin viranomaisiin
**Vaikutuksia toimeenpanijoihin ja muihin viranomaisiin käsitellään hallituksen esitysluonnoksen luvussa 4.2.5.
Kommenttinne vaikutuksista toimeenpanijoihin ja muihin viranomaisiin:**

-

Vaikutukset muutoksenhakuasteiden toimintaan
**Vaikutuksia muutoksenhakuasteiden toimintaan käsitellään hallituksen esityksen luvussa 4.2.6.
Kommenttinne vaikutuksista muutoksenhakuasteiden toimintaan:**

-

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset
Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2028 alusta. Työttömyyskassat voisivat ottaa jäsenekseen yhdistelmävakuutettuja vuoden 2028 alusta, jolloin yhdistelmävakuutetun ansiopäivärahaa voitaisiin myöntää ensimmäisen kerran vuonna 2029.

Kommenttinne voimaantulosta ja siirtymäsäännöksistä:

-

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muut kommenttinne esityksestä:

Työskentelyapurahat voisi esityksen mukaan jatkossa vakuuttaa erikseen yritystulona yrittäjävakuutusta tarjoavissa työttömyyskassoissa. Myös yhdistelmävakuutuksessa nämä tulot huomioitaisiin yrittäjätulona. Kulttuurialoilla apurahansaajat ovat kuuluneet palkansaajakassoihin ja apurahakausi on pidentänyt nimenomaisesti palkansaajan työssäoloehdon tarkastelujaksoa.

Vaikka on sinänsä myönteistä, että myös pelkkä apurahatyö voitaisiin vakuuttaa, syntyy tästä kulttuurialan ammattilaisille merkittävä käytännön ongelma: työuran aikana jouduttaisiin toistuvasti vaihtamaan työttömyysvakuutuksen muotoa ja mahdollisesti myös työttömyyskassaa työtilanteen vaihdellessa.

Temen jäsenille ajatus yrittäjäkassaan liittymisestä on lähtökohtaisesti vieras. Taiteilijan identiteetti on ensisijaisesti työntekijän, ei yrittäjän. Yrittäjyys on yleensä välttämätön pakko, koska työtä tarjotaan vain toimeksiantosuhteessa. Tästä syystä on vaikea nähdä taiteilijan vakuuttavan työskentelyapurahakautta yrittäjäkassassa. Myöskään työssäoloehdon kertyminen yrittäjäkassan jäsenenä ei ole todennäköistä, sillä valtaosa apurahalla tehdystä työstä on lyhytaikaista, vain muutaman kuukauden mittaista.

Apurahat ovat aina määräaikaaisia ja usein suhteellisen lyhyitä. Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liiton jäsenen tyyppillinen työskentelyapurahakausi kestää alle 12 kuukautta. Suurin osa apurahoista jää alle kuuden kuukauden. Tämä tarkoittaa, ettei yksittäinen apurahajakso riitä kerryttämään yrittäjän työssäoloehto. Esityksen mukaan pelkkään apurahatyöhön sovellettaisiin yrittäjän työttömyysvakuutuksen ehtoja, jolloin työssäoloehto olisi 15 kuukautta. Kulttuurialan ammattilaisilla ei yrittäjäkassaan siirtyminen apurahakauden ajaksi ole edellä mainituista syistä perusteltua.

On tärkeää, että kaikki työskentelyapuraha tulee voida vakuuttaa apurahan kestosta huolimatta. Apurahansaajan tulee voida vakuuttaa pituudeltaan alle Myel-rajana oleva tulo. Vakuuttaminen tulee voida tehdä tavalla, joka palvelee vakuutuksen ottajaa ja ei edellytä kassojen välillä hyppimistä.

Taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten työn muodot vaihtelevat jatkuvasti. Järjestelmän jäykkyys ja eri vakuutusmuotojen erilaiset ehdot eivät palvele taiteilijoita ja kulttuurialan ammattilaisia, joiden urat rakentuvat usein hyvin vaihtelevista työn muodoista – työsuhteesta, apurahatyöstä tai näiden yhdistelmistä. Koska työurat muodostuvat usein rinnakkaisista ja peräkkäisistä työskentelytavoista, yksilö voi joutua päivittämään vakuutustaan jatkuvasti kulloisenkin tilanteen mukaan.

Esitetty malli edellyttää vaativaa perehtymistä ja ymmärtämistä erilaisista vakuuttamismahdollisuuksista ja niiden kulloisestakin tarkoituksenmukaisuudesta. Tällainen rakenne pahimmillaan horjuttaa uskoa koko työttömyysturvajärjestelmään. Tällaisessa tilanteessa esitetty järjestelmä näyttäytyy yksilön kannalta monimutkaisena ja vaikeasti ennakoitavana ja hahmotettavana.

Esitys ei poista epäselvyyttä ja ennakoitavuutta siitä, arvioidaanko henkilö palkkatyön päättyessä pää- tai sivutoimiseksi yrittäjäksi tai itsensä työllistäjäksi tilanteessa, jossa hänellä on sekä palkka- että yrittäjätuloa. Työttömyysturvan työvoimapolitiittisen arvioinnin tulee lähtökohtaisesti olla yhdistelmävakuutuksessa samanlaista kuin palkansaajien tai yrittäjien työttömyysvakuutuksessa. Yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuuteen liittyvät arvioinnit ovat jo nyt epäselviä. Nykyjärjestelmä kohtelee taide- ja kulttuurialaa usein epäjohdonmukaisesti, sillä pelkkä työn hakeminen ilman tuloja saatetaan tulkita yrittämiseksi, vaikka muilla aloilla vastaava toiminta ei vaikuta etuiksiin. Tämä vaikeuttaa taiteilijoiden asemaa, joiden on työllistyäkseen välttämätöntä ylläpitää aktiivista työnhakua ja erityisosaamistaan. Yhdistelmävakuutuksen tulisi tunnistaa taidetyön erityispiirteet ja määritellä selkeästi, mitä pidetään ansiotarkoituksessa tehtynä työnä.

TEM:in tekemän selvityksen mukaan esim. yrittäjyyteen liittyvää työmäärää ei ole KEHAN antamissa lausunnoissa riittävällä tarkkuudella arvioitu. TEM kehottaa samaisessa selvityksessään myös lisäämään työnhakijan ilmoittamiin tietoihin luottamista. Erityisesti taiteilijoiden kohdalla tämä näkökulma on erittäin oleellinen yrittäjyyden pää- ja sivutoimisuutta arvioitaessa, sillä taidetyön erityisluonnetta ei selvästikään riittävästi tunneta, eikä ymmärretä. Tämä lisää epävarmuutta siitä, kannattaako yhdistelmävakuutusta ylipäätään ottaa.

Teme painottaa, ettei yhdistelmävakuutuksen ottanut palkansaaja voi menettää oikeuttaan ansiopäivärahaan, mikäli yhdistelmävakuutuksen työssäoloehto ei täyty, mutta palkansaajan työssäoloehto täytyisi. Oikeus ansiopäivärahaan tulee mm. näissä tilanteissa sekä vakuutusmuodon tai kassan vaihdon yhteydessä turvata. Esitys kaipaa tästä syystä vielä täsmennystä mm. jälkisuojasäännösten osalta.

Huovila Karoliina
Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry